רב"ט גפן (קונפיטין) חיים
8428
בן איילה וזלמן
נולד ב- כ' סיוון תרפ"ח 1928
התגייס ב- 1948
שרת ב- גדוד "גדעון" (13)
נפל ב- ב' מנחם-אב תש"ח 7.8.1948
בעת מילוי תפקידו.

גפן (קונפיטין) חיים

בן זלמן ואילה. נולד בכ' בסיון תרפ"ח בתל־יוסף. גמר י"ב כיתות בבית־הספר המשותף המקומי. גדל והיה לאחד מעובדי הפלחה בקיבוץ. תמיד רציני, מכונס בתוך עצמו ואחראי. מראשוני המתנדבים לפלמ"ח בגדוד "הפורצים" שבחטיבת "הראל". נשלח בימי המבחן הקשים לנמל חיפה. עבר קורס למ"כ במענית והיה בין מגיניה. השתתף אחר־כך כמ"כ בכל קרבות "הפורצים" בירושלים, בנבי־סמואל, בגזרת לטרון, בכיבוש קטמון ובפריצה להר־ציון. היה בין מלווי השיירות לירושלים הנצורה והשתתף בכיבוש הכפרים בדרך בורמה, ביניהם בקרב הקשה על הכפר בית־מחסיר. בזמן ההפוגה עבר לגדוד אחד בחטיבת "גולני" שחנה בנצרת.

מצא את מותו בנסיבות נעלמות וטרגיות במחנה הגדוד בנצרת ביום ב' במנחם־אב תש"ח (7.8.1948) ונקבר בו ביום בתל־יוסף.

הנוף האנושי של החטיבה

הנוף האנושי של חטיבת גולני במלחמת העצמאות היה מגוון ורב־פנים. הוא מאפיין את "דור תש"ח" בארץ־ישראל של אותם הימים. מייסדי החטיבה, ראשוני לוחמיה ומפקדיה, היו אנשי ההתיישבות, עובדי־אדמה מן המושבה, המושב והקיבוץ של מרחבי הגליל והעמקים, ובתוכם שומרי מסורת לא מעטים. אליהם נוספו במרוצת חודשי לחימה ארוכים בני עיר רבים ואף עולים חדשים אנשי גח"ל ומח"ל. ראוי לציין, כי בימי תש"ח היו בחטיבת גולני בחורות רבות, אשר שירתו בכל היחידות בתפקידים שונים, ורבות מהן פעלו כקשריות או חובשות קרביות. כבר במלחמת העצמאות היתה חטיבת גולני כור היתוך לילידי הארץ ולבני העליות השונות.

בסיכום המבוא שכתב נחום גולן לספר "אילן ושלח" נאמר: "...צמחנו בנוף הגלילי ובמישורי העמקים, ובמרחבי הנגב הרחבנו אופקים – התבגרנו. ההתיישבות בעמקים ובגליל היא שנתנה לחטיבה את צביונה וחותמה המיוחד, וממנה ספגה את ערכיה, כי על כן היתה החטיבה כפרית ונאמנה לערכים שינקה בגושי התיישבות אלו. ציינו אותה תכונותיו של עובד־האדמה ויושב־הכפר: עקשנות, צמידות למשימה, שורשיות ושקט..." .

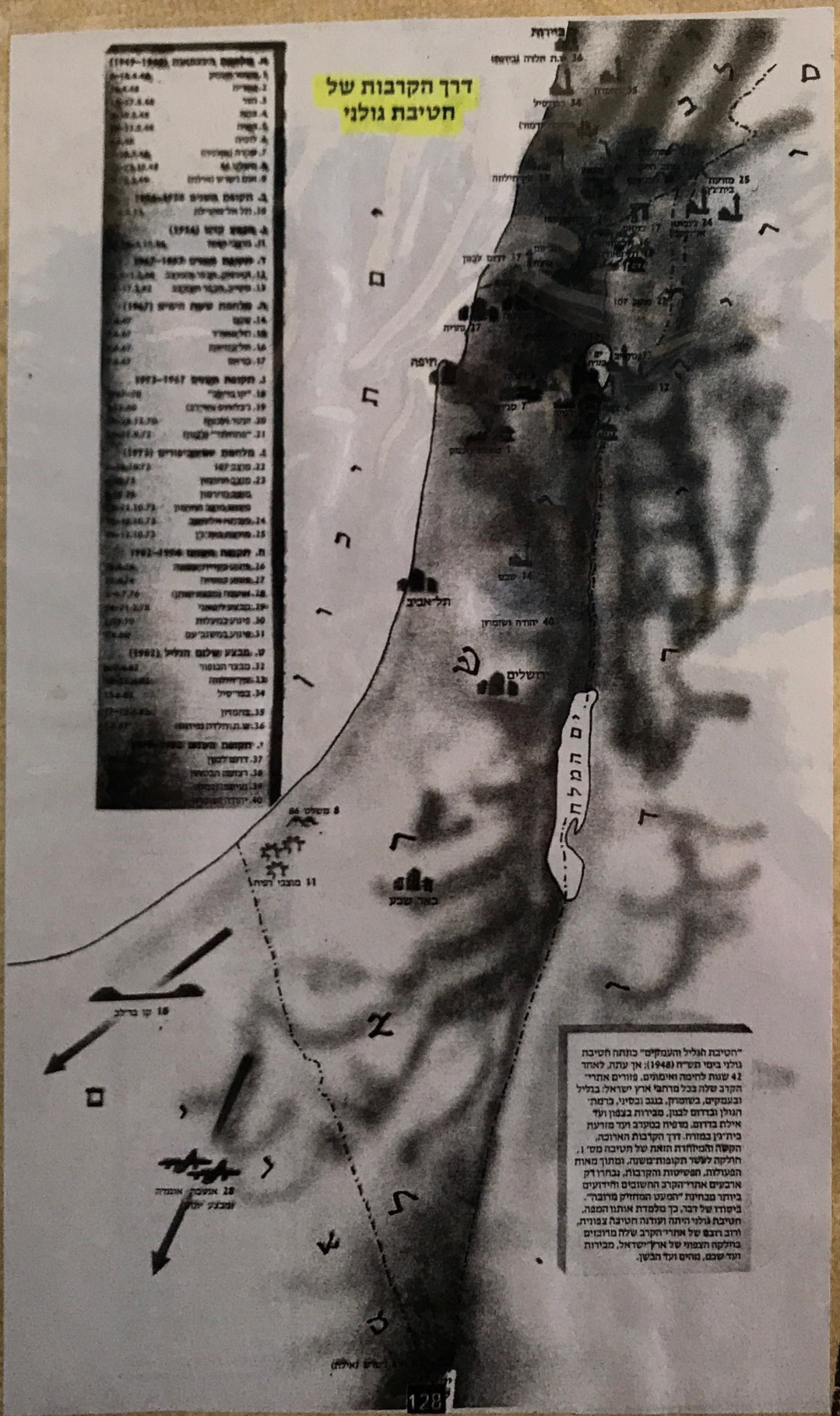
דרך הקרבות של
חטיבת גולני
תל אביב
ירושלים
חיפה
באר שבע
ים המלח
"חטיבת הגליל והעמקים" כתתה חטיבת גולני בימי תש"ח (1948); אך עתה, לאחד 42 שנות לחיסה ואיחומים, נוורים אחורי הקרב שלה בכל מרחבי ארץ ישראל: בגליל ובעמקים, בשומרון, בנגב ובסיני, כרמה הגולן ובדרום לבנון, מבירות בצפון ועד אילת בדרום, מרפיח בסערב ועד מזרעת בית־ין בסורת. דרך הקרבות האדוכה, הקשה והמיוחדת הזאת של חטיבה מס' 1, חולקה לעשר תקופות־משנה, ומתוך מאות המערכות, חפשיסות והקרבות, נבחרו דק ארבעים אחורי הקרב החשובים והידועים ביותר מבחינת "המעט המזחק מרובה". ביסודו של דבר, כך נלמדת אותנו המפה, חטיבת גולני היתה ועודנה חטיבה צפונית, ורוב רובם של אחורי הקרב שלה מרוכזים בחלקה הצפוני של ארץ־ישראל, מבירות ועד שכם, מחיים ועד הבשן.

תמונות מתקופת חייו

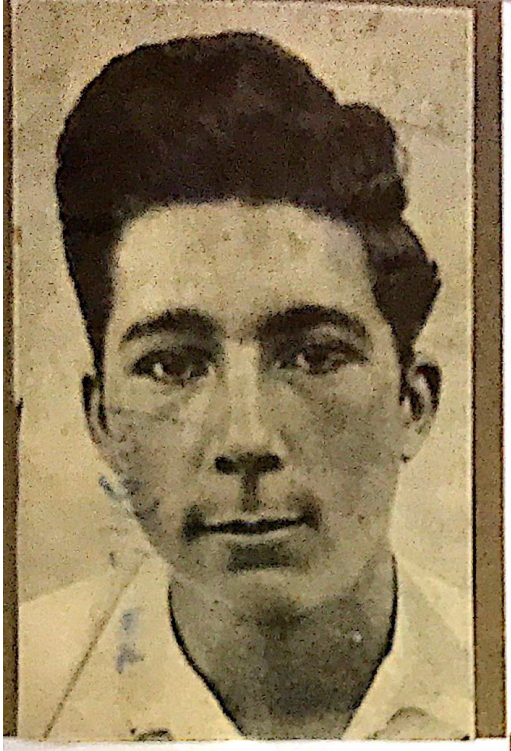

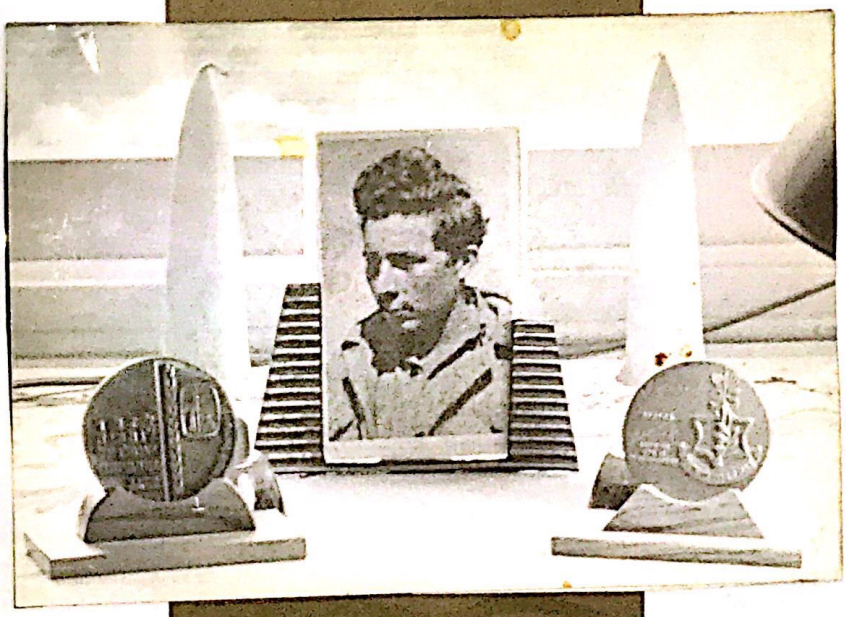

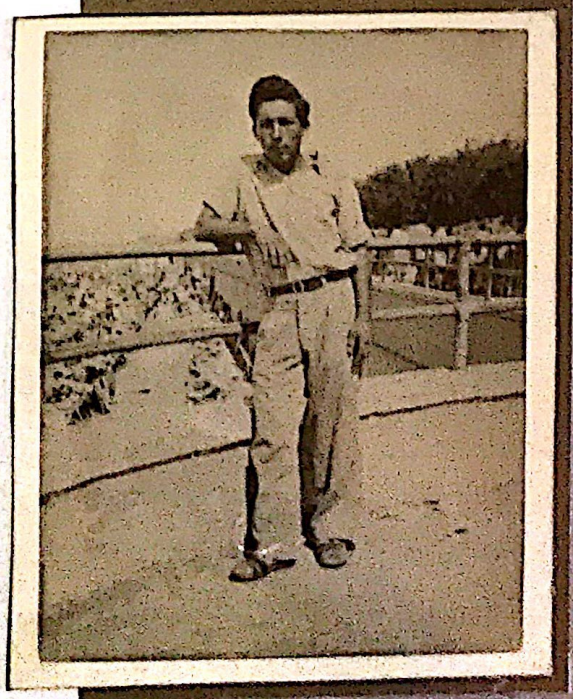

לוחם בתש"ח

הקרבות בהר חברון

קרב ה - ל"ה

הרקע לקרב הגבורה של ה- ל"ה

א. מצבו החמור של גוש עציון הנצור, על רקע המאבק על הדרכים בראשית מלחמת העצמאות.

קרב הל"ה הוא סיפור הקרב של שלושים וחמישה הלוחמים בפיקודו של דני מס, שחשו לעזרת גוש עציון הנצור והמנותק. הקרב מאפיין את השלב הראשון של מלחמת העצמאות. היו אלה פעולות הלחימה בראשית מלחמת העצמאות, שהחלו בכ"ט בנובמבר 1947 ונמשכו עד למפנה שנוצר בעקבות מבצע נחשון (ראשית אפריל 1948).

בשלב זה היתה היוזמה בידי האוייב המקומי - הפלשתינאי, שהשתלט על רוב הכבישים והדרכים בארץ-ישראל, ניתק את היישובים היהודיים אלו מאלו וכפה על היישוב היהודי בארץ-ישראל מאבק קשה ומתמשך על הדרכים. מאבק זה נכפה גם על גוש עציון לאחר שעוד בשלב מוקדם נותקה הדרך לגוש.

ב. הפורענות הערבית מקיפה את הארץ - ישובים מותקפים ובערים : צליפות, מטעי חבלה, ירור.

במקביל הותקפו נקודות ישוב מבודדות ומנותקות, ע"י הכנופיות הפלשתינאיות והמורבי ערבים, שבאו לעזרתם והדהשקו לקרב בשיטת ה"פזעה". כמו כן החל מאבק חזיתי בערים המעורבות (ירושלים, חיפה, טבריה, צפת וגבול תל-אביב-יפו), שהתבטא בצליפות, מטעי חבלה וירור ונסיונות לכבוש עמדות-מפתח ושכונות ספר.

ג. ערביי חברון מתנכלים מיד לגוש עציון ומנתקים אותו.

עם פרוץ מלחמת האיבה, למחרת החלטת עצרת האומות המאוחדות בכ"ט בנובמבר, התנכלו ערביי הר-חברון גם לישובים היהודיים המבודדים בגוש עציון. ערב פרוץ המאורעות מצאו עצמם ארבעת ישובי גוש עציון כלואים בטבעת כפרים ערביים גדולים, כשהדרך היחידה המקשרת בין גוש-עציון וירושלים עברה בלב האיזור הערבי.

ד. התנכלויות ראשונות לתנועה לגוש-עציון.

כל הכבוש מירושלים לגוש עציון, דרך בית-לחם ובית ג'לא, היה נתון בשליטה ערבית מלאה ושיירות שנעו מירושלים לגוש עציון הותקפו לעתים קרובות. כך הותקפה שיירה מירושלים לגוש-עציון ביום 11 בדצמבר 1947; עשרה מנוסעיה נהרגו. זמדר, ממכוניות השיירה נסוג לבית-לחם להזעיק

מלחמת העצמאות, שלב הגרילה

כל עוד שרר השלטון הבריטי בארץ, התחוללה המלחמה בסגנון הטרור והגרילה, כשהיוזמה הפלסטינית־ערבית מכוונת נגד כל יעד יהודי אפשרי.

מסוף ינואר 1948 החלו לפעול בארץ־ישראל, בנוסף לכנופיות הפלסטיניות המיליציוניות, גם יחידות מתנדבים ערביות, שהצליחו לחדור ארצה מהמדינות הערביות השכנות.

במהלך ארבעת החודשים הראשונים, מ־30 בנובמבר 1947 עד לסוף מארס 1948, נטתה המלחמה לטובת הצד היוזם — הערבים. אף שהערבים תקפו כמה ישובים עבריים, דוגמת: גוש עציון, יחיעם, טירת צבי, כפר יעבץ, כפר סולד, כפר אז"ר, שכונת התקווה, הם לא הצליחו לכבוש אף לא יישוב עברי אחד. אולם במהלך יוזמותיהם התקפיות בתקופה זו, הצליחו הערבים לאתר את נקודת התורפה העיקרית של הפריסה ההתיישבותית העברית ברחבי ארץ־ישראל: רשת העורקים החיונית של הדרכים, קווי המים והחשמל, שהפכו את שש מאות אלף בני היישוב העברי בארץ לגוש לאומי מלוכד. עורקי חיים אלה נבנו בעמל רב בעוברם דרך שטחים מאוכלסים בתושבים ערביים, וקל היה לכוחות הגרילה והטרור הערביים לבודד מרחבי התיישבות יהודיים אלה מאלה, ואף לנתק לחלוטין יישובים יהודיים מבודדים כמו גוש עציון, צפון ים המלח, יישובי הגליל המערבי, עתלית, כפר החורש, בן־שמן, גזר, גלאון, בית אשל, נבטים ועוד. מאמצי כוחות ההגנה להתגבר על הניתוק באמצעות שיירות מאובטחות ופטרול רגלי וממונע נכשלו, ובסוף מארס 1948 נותקו מרחבי הנגב, ירושלים, הגליל העליון המזרחי והגליל המערבי מרצף ההתיישבות העברי.

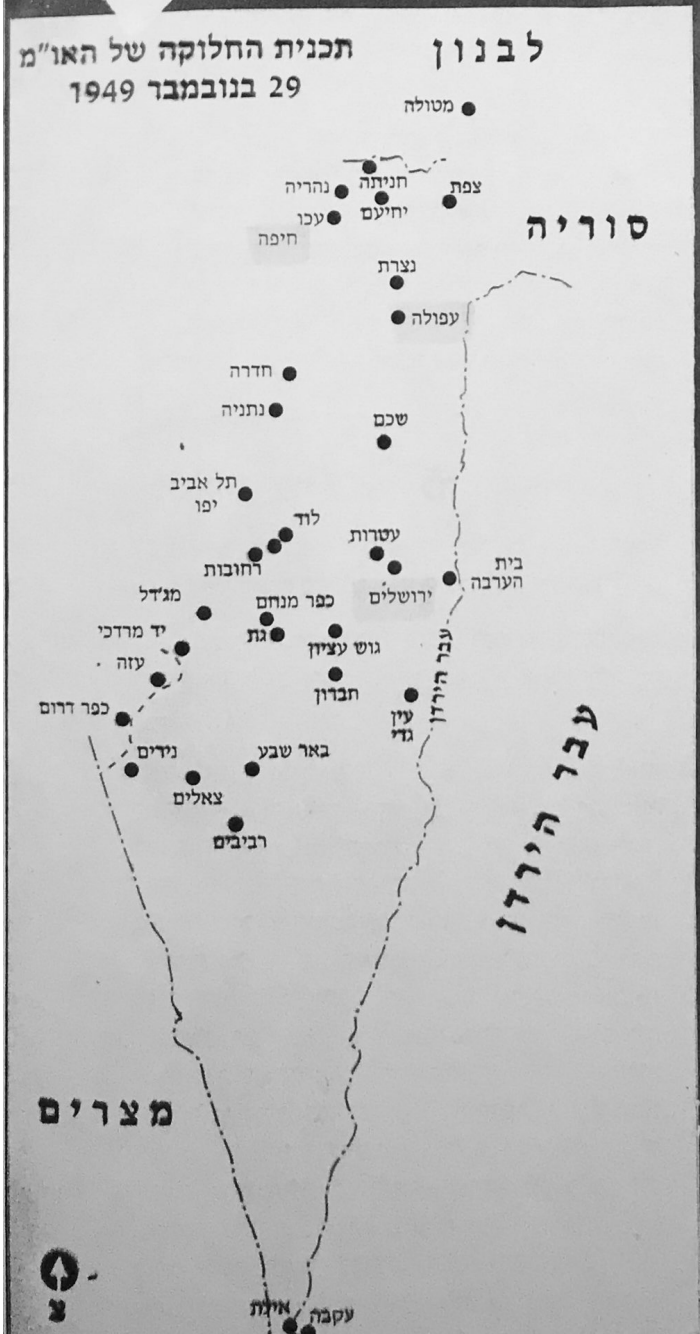

אל היעד. ג'יפים מסתערים על אחד מכפרי הערבים באיזור נצרת. בפעולה זו נכבשו העיירה שפרעם והעיר נצרת.

פרשיה נעלמה ממבצע "דקל"

סיפר אל"מ (מיל.) דן חירם, שהיה קצין־תותחנים־ראשי בצה"ל:

"ביוני 1948, בגמר ההפוגה הראשונה, שימשתי מפקד הארטילריה של צה"ל בגליל המערבי. לרשותי עמדה סוללת תותחים אחת, 'נפוליונצ'יקים', ובתוקף תפקידי הייתי גם מפקד הסיוע בחטיבה 7 – חטיבתו של בן דונקלמן – במבצע 'דקל' ובכיבוש שפרעם. קצין המבצעים של החטיבה, האיש מס' 2 בסולם הפיקוד, היה איש מח"ל ממוצא בריטי, מייג'ור (רב־סרן) פיטר וולף־ריבק.

"קבוצת הפקודות למפקדי הכוחות בכיבוש שפרעם ניתנה בשעות המאוחרות של אחרי הצהריים על־ידי המח"ט דונקלמן. נקודת המפתח בתוכנית המבצע היתה – הסכם חשאי שהושג עם האוכלוסייה הדרוזית של שפרעם. כתוצאה מכך הוחלט לרכז את כל האש ואת ההסתערות האמיתית על הרובע המוסלמי בלבד, בעוד ההתקפה על הרובע הדרוזי תהיה מבוימת ושני הצדדים יירו אל על. שעת־האפס נקבעה ל־24.00.

"מפקדי הכוחות, ואני בתוכם, הלכו להם להכנותיהם. קרוב לשעה עשר בלילה, כאשר עמדתי לצאת מעמדת התותחים למוצב התצפית, הגיעה לידי פקודת המבצע הכתובה, חתומה על־ידי וולף־ריבק. קראתי, ולתמהוני גיליתי שכל מה שנכתב, הפוך ממה שנקבע בקבוצת הפקודות. הפקודה הכתובה קבעה, בקטע שנגע לי, כי יש לרכז את כל הריכוז הארטילרי על מטרות ברובע הדרוזי דווקא!

"עליתי על ג'יפ ודהרתי למוצב הקדמי של המח"ט. ניערתי את בן דונקלמן, שהיה שקוע בתנומה קלה, והראיתי לו מה קורה. השעה היתה קרובה לשעת האפס. קמה מהומה גדולה. פיטר וולף־ריבק שולק מיד מתפקידו. שעת האפס נדחתה ל־02.00. הפקודה תוקנה לכל הכוחות, והכל חזר למקומו כמתוכנן. המבצע קצר הצלחה גדולה. הפגיעות ברובע המוסלמי היו 'בול' ונפתחה הדרך להמשך ההתקדמות ולכיבוש נצרת.

"איני יודע מה עלה בגורלו של וולף־ריבק. מאז לא ראינוהו עוד. היו שאמרו כי הועמד לדין. אחרים טענו שהוא 'התפוטר' ושב לאנגליה. עד היום לא ברור לי, אם היה זה מיקרה של בגידה, או אחד מאותם מיקרים, שקצינים מצבאות זרים הופיעו אצלנו עם דרגה שהיקנתה להם תהילה – דרגה שאולי קיבלו בחיל־עזר כלשהו – ושובצו בתפקידי מפתח בכירים בחזיתות ובחטיבות, אך בדברים היסודיים ביותר, כמו קריאת מפה וסימון מטרות וצירים, לא היה להם כל מושג".

בן דונקלמן סיפר כעבור שנים: "בשלב מוקדם יותר, כאשר קיבלתי את הפיקוד על החטיבה, גונבו לאוזני ספיקות בדבר נאמנותו של אחד מקציני המטה (דונקלמן סרב לנקוב בשם האיש). הוא לחם בשורות החטיבה בלטרון וחשדו בו שקיים מגעים עם קצינים בריטיים מהלגיון הערבי, סמוך לתבוסתה הכבדה של החטיבה. עובדה זו, ומיספר מיקרים סתומים אחרים, עודדו בי חשדות שלאיש זה קשרים עם האויב. מה שארע ערב ההתקפה על שפרעם, סילק מלבי כל צל של ספק: היה בוגד במפקדת החטיבה".

נצרת נופלת

יומיים לאחר כיבוש שפרעם, נפתח שלב ב' של המבצע. בעוד חטיבה 7 נעה לנצרת בלילה בכביש ההררי, ביצעו כוחות אחרים של פיקוד הצפון – בפיקודו של חיים לסקוב – שורה של התקפות באזורים אחרים של הגליל, כדי לרתק את תשומת הלב של הערבים, לפצל את כוחותיהם ולמנוע מהם להבחין במאמץ העיקרי של צה"ל.

לצורך ההתקפה על נצרת תוגברה חטיבה 7 בכוחות רגלים מחטיבות אחרות (הגדוד של אהרון יריב, הגדוד של אברהם יפה ועוד).

שלב א' של התוכנית היה: גדודו של אברהם יפה יכבוש את הכפר עילוט. בו בזמן יתקדם הכוח העיקרי ממערב ויכבוש את ציפורי. אחר־כך יתקדם הכוח לצומת ליד נצרת.

שלב ב' החל בשעה 23.00 בליל ה־15 ביולי. הכוחות הקדמיים יצאו משפרעם, שם קבע מח"ט 7 את מפקדתו. כאשר נתקבלו דיווחים על התקדמות יפה, נע דונקלמן לפנים כדי לדרבן את הכוחות ולהחיש את תנועתם. "ראיתי שנהגי השריוניות עצרו במרחק־מה משפרעם, מחשש להמשיך לנהוג בעלטה" – סיפר המח"ט. "הסברתי להם, כי השעה אינה יפה לזהירות. פקדתי על האנשים להתקדם לאט לאט, תוך הסתכנות בנפילה לתהום, בהתנגשות בסלע או בהיקלעות למארב־אויב. שוב ושוב הלכתי ברגל לפני הכוח, כסייר ומוביל. חיה עלינו להגיע אל יעדינו לפני עלות השחר. אם יאיר עלינו היום בשטח הפתוח, נהיה פגיעים להתקפת אויב".

'הפוגה שניה' (המעבר לכוח סדיר ומנוייד)

ב–19 ביולי 1948 תמו 'קרבות עשרת הימים' ונכנסה לתוקפה ה'הפוגה השנייה' – חסכם שני להפסקת אש, והפעם ללא הגבלת זמן. גדודי החטיבה היו פרוסים כדלקמן: גדוד 'ברק' בקו נימרין–טורען, גדוד 'גדעון' החזיק בנצרת ובציפורי, גדוד 'דרור' בקו לג'ון – מזאר וגדוד 'גורן' בטבריה ובעמק הירדן. היה צורך דחוף לשחרר את גדודי החטיבה מאחזקת ה'קווים', כדי להפעיל תכנית ארגון, הצטיידות ואימונים רבת–היקף. ואכן, בתוך חודש ימים התארגנו מתוך שלוש חנפות ('כנרת', 'גלבוע', 'יזרעאל') שלושה גדודי חי"מ (חיל המשמר) שתפסו בהדרגה את ה'קווים'.

ב–18 באוגוסט 1948 שוחררה חטיבת גולני רשמית מעול ההגנה המרחבית ושמירת הקווים. היא פסקה לחיות 'חטיבה טריטוריאלית' מרותקת והפכה לחטיבה מניידת, אם כי המשיכה לחנות עדיין במרחבה הגיאוגרפי הקודם.

בתקופת ה'הפוגה השניה' שמרה חטיבת גולני על מתח פעילות, כוננות, אימונים, הכנת תוכניות מבצעיות, קליטת נשק, ציוד וחיילים חדשים. בתוך חודש נוסף תם תהליך המעבר לכוח סדיר ומנוייד.

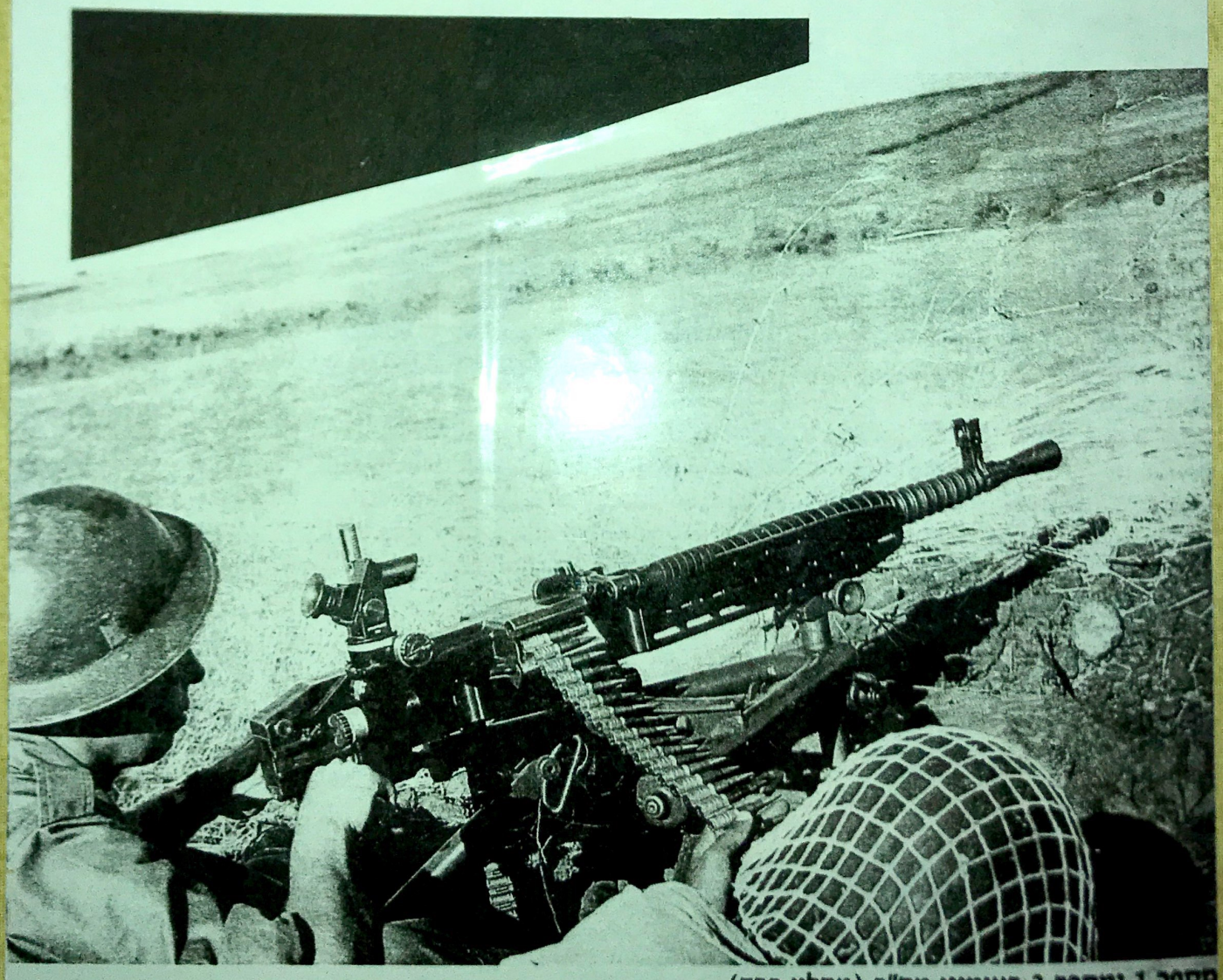

מספר 1 ומספר 2 באימוני מק"כ (מקלע כבד).

"גדוד הפורצים"

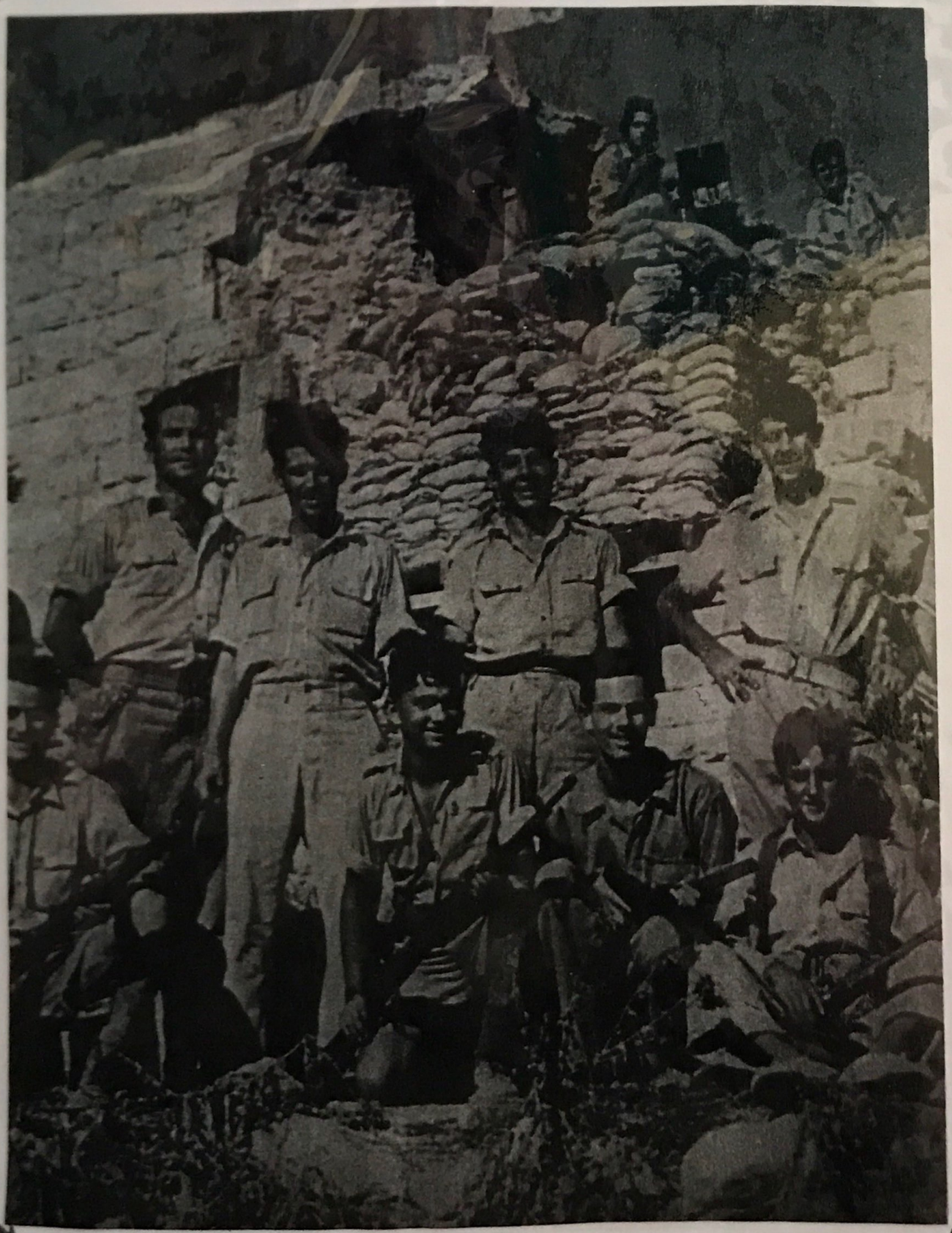

חטיבת "הראל"

שפרצה לירושלים

"כל בחור וטוב לנשק – כל בחור על המשמר" נכתב בשיר הפלמ"ח, שהיה אחד השירים

המושרים ביותר בתש"ח. ואכן, הפלמ"חאים היו במוקדי הלחימה העיקריים בתש"ח, כדוגמת הר

הקסטל במבואות המערביים של ירושלים, שעבר מספר פעמים מיד ליד, עד שנכבש סופית

על־ידי הכוחות היהודיים בקרבות שנערכו במקום בתחילת אפריל 1948.

לְזֵכֶר

יִזָּכֵר עַם יִשְׂרָאֵל אֶת בָּנָיו וּבְנוֹתָיו
אֲשֶׁר חֵרְפוּ נַפְשָׁם בַּמַּאֲבָק עַל הַמְּדִינָה בַּדָּרֶךְ
וְאֶת חַיְלֵי צְבָא-הֲגָנָה-לְיִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר נָפְלוּ בְּמִלְחֲמוֹת יִשְׂרָאֵל.

יִזְכֹּר יִשְׂרָאֵל וְיִתְבָּרַךְ בְּזַרְעוֹ
וְיֵאָבֵל עַל זִיו הָעֲלוּמִים וְחֶמְדַּת הַגְּבוּרָה.
וּקְדֻשַּׁת הָרָצוֹן וּמְסִירוּת הַנֶּפֶשׁ
אֲשֶׁר נִסְפּוּ בַּמַּעֲרָכוֹת הַכְּבֵדוֹת.

יִהְיוּ גִּבּוֹרֵי הַדְּרוֹר וְהַנְּצָחוֹן
הַנֶּאֱמָנִים וְהָאֲמִיצִים
חֲתוּמִים בְּלֵב יִשְׂרָאֵל לְדוֹר דּוֹר.